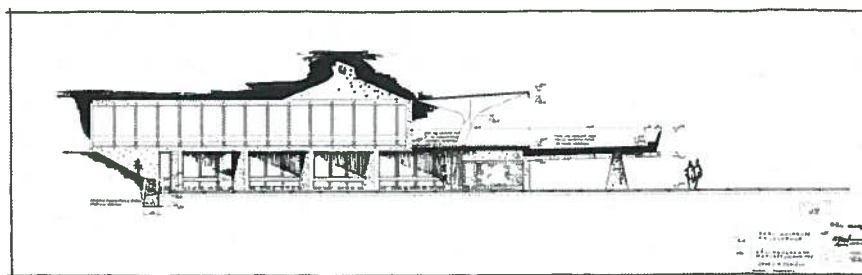
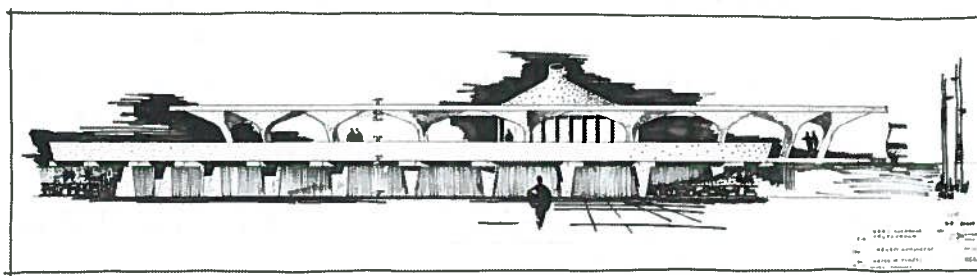

Az építészeti alkotásokra, műszaki létesítményekre és azok építészeti-műszaki dokumentációira vonatkozó szerzői jogi szabályozással és joggyakorlattal összefüggő, a társadalmi jogtudatosság növelését célzó átfogó stratégia (2020–2023)

– javaslat a megvalósítási program tervezésére és végrehajtására –

Budapest, 2020. március

Jóváhagyom:

Gulyás Gergely
miniszterelnökséget vezető miniszter

Javasolom:

Füleky Zsolt
helyettes államtitkár

1. Előzmények

Életünk szinte minden pillanatában körülvesz bennünket az épített környezet, hatást gyakorol ránk, üzenetet közvetít, befolyásolja közérzetünket, hangulatunkat. A családi házak mint otthon, a közterületek mint a közösségek találkozóhelyei, a középületek mint a települések karakterének meghatározó elemei együttesen vannak befolyással az utcakép látványára, a települések összképére. Színterei annak a szoros kapcsolatnak, mely az emberek és a saját – szűkebb és tágabb – életterük között kialakul.

Az építészeti alkotások mellett, hogy elsősorban funkcionális művek, formavilágukkal és karakterükkel esztétikai – akár képzőművészeti – értéket is hordozhatnak. A szerzői jog is a művészeti alkotások között részesíti védelemben az építészeti műveket. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 1. § (3) bekezdése szerint a szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől, vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől. Egy rutinszerű, szokványos eszközökkel történő építészeti megoldás tehát szerzői jogi védelemre (a törvényben meghatározott kivétellel) nem tarthat igényt, az önálló, kreatív leleménynek és gondolatiságnak minden esetben meg kell jelennie a műben, még akkor is, ha a kötelező jogszabályi és műszaki előírások ezt erősen korlátozzák. Ebből következik, hogy a szerzői jogi védelem köréből a megvalósítási eljárásra, technológiára vonatkozó tervek kiesnek.

A jog mind az építészeti tervet, mind a fizikailag megvalósult verzióját (tehát az épületet) is védi, de a védelem kiterjed az épületegyüttesre, illetve a városépítészeti együttes tervére is. Az épület tulajdonosa nem mindig birtokolja a szerzői vagyoni jogokat; az maradhat az épület tervezőjénél vagy akár egy tervezővállalatnál mint munkáltatónál, esetleg a Magyar Államnál vagy adott esetben a beruházónál. A szerzői jogok és a tulajdonosi érdekek nem egy esetben okoztak már konfliktust és hátráltatták nagyberuházások megvalósulását, hisz az építészeti szellemi alkotásokhoz különböző érdekei fűződnek az építész-tervezőnek, a megrendelőnek, a beruházónak vagy egy adott településnek.

A hazai építészeti kultúra tapintható gyengesége az építészetnek mint szellemi alkotómunkának az elismerése, az építészeti alkotásokhoz fűződő szerzői jogi oltalom széles körű ismeretének hiánya, a tervek jogosulatlan megváltoztatásának a gyakorisága vagy az építészeti szerzői vagyoni jogi viszonyok rögzítésének elmaradása a tervezési szerződéskötési gyakorlatban.

Mindezt ismerte fel és rögzítette a Kormány az építészeti alkotásokra, műszaki létesítményekre és azok terveire vonatkozó szerzői jogi szabályozással összefüggő további teendőkről szóló 1653/2018. (XII.8.) Korm. határozatában, melynek 4. pontja felhívta a Miniszterelnökséget vezető minisztert, hogy az igazságügyi miniszterrel együttműködve és az innovációért és technológiáért felelős miniszter útján az Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala elnökének bevonásával készítsen elő az építészeti alkotásokra, műszaki létesítményekre és azok építészeti-műszaki dokumentációira vonatkozó szerzői jogi szabályozással és joggyakorlattal összefüggő, a társadalmi jogtudatosság növelésére vonatkozó átfogó stratégiát és megvalósítási programot.

A rendelkezés célja egy olyan intézkedésekből álló, egységes, jogtudatosságot növelő stratégia kialakítása, amely alkalmas arra, hogy az állampolgárokat széles körben tájékoztassa

az építészeztől mint szellemi teljesítményről, az építészeti alkotások és műszaki létesítmények kreatív és kulturális értékeiről, valamint ezek szerzői jogvédelméről. A stratégia célkitűzése továbbá, hogy hathatósan hozzájáruljon a szellemi tulajdonnal kapcsolatos jogsértések számának csökkenéséhez és hogy a szellemi tulajdonjogok jogosultjai tudatosabban és hatékonyabban éljenek jogaikkal. A jogtudatos magatartás kialakulását mindazok a módszerek és megoldások elősegíthetik, amelyekkel az állampolgárok, de különösen a fiatalok megszólíthatóak. A jogtudatosság-fejlesztés körébe beletartozik az építészet mint alkotó tevékenység tiszteletére való figyelemfelhívás éppúgy, mint az érthetővé és a mindennapi életben használhatóvá tett, nyelvezetében világos és közérthető építészeti szerzői jogi fogalmak és szabályok összessége.

2. A stratégia szükségessége

Társadalmi felelősség

Az építésügy az épített környezet alakításának, fejlesztésének és megóvásának ösztársadalmi programja és eszközrendszere, melynek elemei meghatározó módon befolyásolják Magyarország gazdaságfejlesztési, turisztikai, lakásépítési törekvéseit. Fejlesztéseket indukál a különböző iparágakban, munkahelyek létrehozását teszi lehetővé, javítja a polgárok életkörülményeit, ugyanakkor, mint kizárólag egyedi terméket előállító ágazat, számos speciális szabályozást is igényel. Az építésügyi szakma és a társadalom megkerülhetetlen közös *felelőssége*, hogy az ország polgárai épített környezetük kialakításával és fejlesztésével kapcsolatosan jogkövető magatartást folytassanak, hogy a műszaki tervezők és építészek körében az építészeti szerzői jogban rejlő lehetőségek, követelmények és lényeges jogi korlátok ismertek legyenek. A társadalom és kiemelten a felnövekvő korosztályok ismerjék, erkölcsileg elismerjék és akceptálják az építészetet, az építészeti-műszaki tervezést mint alkotó munkát és értékteremtő tevékenységet, illetve annak kiemelkedő gazdasági jelentőséggel bíró eredményeit. E felelősség speciális intézkedéseket, figyelmet és tudatos kommunikációt követel meg a szerzői joggal érintett szervektől, társadalmi és érdekképviselői szervezetektől, kamaráktól.

Társadalmi érdek

Közérdek és fontos nemzetgazdasági cél, hogy az építési beruházások megvalósítása megfelelő szakmai garanciák mellett az építésügyi követelményeknek megfelelően menjen végbe. Az utóbbi években több olyan, közfeladat ellátására szolgáló építmény felújítására, átépítésére irányuló, nagy jelentőségű beruházás indult el hazánkban, amely már a kezdeti szakaszában jelentősen lelassult. Ennek oka legtöbbször szerzői jogi témájú vita volt. A helyzet megoldásához hosszú egyeztetések után jutottak el a felek, mely olyan bizonytalanságot és idővesztést okozott, amely nem elfogadható. Egy középület felújítása – ahol adott esetben jelentős európai uniós forrás is felhasználásra kerül –, nem csúszhat vagy lehetetlenülhet el attól, hogy a szerzői jogi szabályokat a felek eltérően értelmezik. Az ebből származó jogos közérdek, hogy középületek építése esetében egyensúly jöjjön létre a közérdek, az építmények tervezői és a beruházók érdekei között.

Az építésügyi eljárások szereplői számára a tervező (szerző) és/vagy a vagyoni jogosult kiléte fontos információ, mely jelenleg nem áll rendelkezésre elektronikusan, így az információ megszerzése jelentős „kutatómunkát” igényel mind az ügyfelek, mind a hatósági ügyintézők számára. Az építészeti szerzői jogok pontos és naprakész nyilvántartásának közeljövőben történő létrejöttével világossá válik az épületek és kapcsolódó terveik módosíthatóságának

gyakran nehezen tisztázható jogi helyzete. Az adatbázisból mindenki számára elérhetővé válik az az értékes információ, hogy kitől kell engedélyt kérni egy konkrét épület esetében az átépítésre vagy akár a tervdokumentáció másolására vonatkozóan. Ezen építészeti szerzői jogi adatbázis létrejöttének és az abból megismerhető adatoknak a szélesebb körben való népszerűsítése úgyszintén jelentős társadalmi érdek.

Az építészeti alkotásokhoz kapcsolódó szerzői jog sajátossága

A stratégia szükségességének harmadik összetevője a szerzői jog területén belül az építészeti szerzői jog *sajátossága*. Az épített környezet folyamatosan változik, alakul, gazdagodik új építményekkel vagy a régiak átépítésével. A szerzői jogi védelemben részesülő képzőművészeti alkotások közül az építészeti alkotások azok, melyek nem csak gyönyörködtetnek, hanem funkcionális szerepet is betöltenek: a tereknek rendeltetése van, de még a meglévő rendeltetések is specializálódnak és átalakulnak. E mellett az épületek – melyek általában egyetlen műpéldányként épülnek meg – hosszú ideig állnak, ám tulajdonosuk vagy annak igényei időről időre változnak. A változó igények hatására az épület lényegi kiegészítésekkel, átépítéssel, bővítéssel, korszerűsítéssel válik egyre modernebbé, esetleg új funkcióra alkalmassá. Lényegi változtatások esetén elmaradhatatlan az eredeti szerzővel való egyeztetés, hogy pl. a tervezett változtatás nem torzítja-e el az eredeti művet álláspontja szerint vagy hírnevére nem sérelmes-e az átalakítás, valamint ha még nem járt le a védelmi idő, akkor pl. felmérhető átépíthető-e az épület, és ha igen, mindezért mekkora díj illeti meg a szerzőt. Noha a magyar szerzői jogi szabályozás hangsúlyosan a szerzőt védi, ám az építészeti alkotások esetében különösen figyelembe kell venni az építészeti tervezési és kivitelezési szerződések eddigi – ebből a szempontból – hanyag gyakorlatát, illetve tudatosítani kell a szereplőkben azt, hogy a tervezési folyamatban a szerzői jogi jogosultság nem jelent automatikusan továbbtervezési jogosultságot.

Mindezek mellett a megrendelői-tulajdonosi jogokra is tekintettel kell lenni. Meg kell különböztetni az építészeti tervek mint műpéldányok fizikai tulajdonlását és a felhasználási jogok birtoklását. Ha kézzel fogható, birtokolható tulajdon tárgyává is válik egy szellemi alkotás, mert annak fizikai hordozója (terve) pl. a beruházóhoz kerül, ettől még a beruházó nem rendelkezik automatikusan a szerzői vagyoni jogokkal. Mindez számtalan szerzői jogi kérdést generál nap, mint nap.

Az építészeti mű kettős jellege még inkább egyedivé teszi e területet: a terv és az az alapján kivitelezett épület ugyanannak az építészeti alkotásnak a kétféle megjelenési formája. Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény számos tervfajta szabályoz, azonban szerzői jogi védelem csak abban az esetben illeti meg e tervfajtaikat, ha a szerzői jogról szóló törvényben foglalt törvényi kritériumnak megfelelnek. Az építészeti művek szerzői jogi sajátosságaiból következik az a probléma is, hogy egy komplex építészeti alkotás (pl. városépítészeti együttesként felfogható lakótelep) akkor is szerzői jogilag védett építészeti műnek minősülhet, ha alkotórészei külön-külön nem azok. Ebben az esetben az épületek összessége, az elhelyezésük, a természeti adottságok közé való beépítésük adhat okot a védelemre.

Mások szellemi alkotásait saját munkához felhasználni – akár terv vagy épület formájában is – az eredeti szerzővel vagy a szerzői vagyoni jogok jogosultjával való egyeztetés és megállapodás nélkül, egyértelműen a szerzői jogok megsértése.

Amennyiben a tervező hozzájárulása nélkül történik a tervek jelentős mértékű jogosulatlan megváltoztatása egy-egy épület kivitelezése során, és az eredeti tervektől oly mértékben eltérően valósul meg az épület, hogy az építész is – jobb megoldás híján – elhatárolódik a művétől, úgy az szintén jogellenes.

A tervező hozzájárulásának indokolatlan megtagadása a tervek átdolgozásához, szintén nem jogkövető magatartás. Sajnálatos, hogy a felsorolt példák a ma is előforduló gyakorlat részei és még inkább alátámasztják az építészeti alkotásokra vonatkozó szerzői jogi szabályozással és joggyakorlattal összefüggő stratégia szükségességét.

Magyarországon még soha nem készült az építészeti alkotásokhoz kapcsolódó szerzői jogot a középpontjába helyező, átfogó stratégia, ezért is szorgalmazta a jogalkotó e hiánypótló koncepció elkészülését.

3. A megvalósítási programról szóló összefoglaló

A stratégia javasoltan a 2020-tól 2023-ig terjedő időszakra szóló, az építészeti alkotásokra, műszaki létesítményekre és azok építészeti-műszaki dokumentációira vonatkozó szerzői jogi szabályozással és joggyakorlattal összefüggő, a társadalmi jogtudatosság növelésére vonatkozó megvalósítási program közép és rövidtávú célkitűzéseit és programját rögzíti.

Helyzetelemzésre épül, amelynek alapvető célja, hogy áttekintést adjon az építészeti alkotásokra, műszaki létesítményekre és azok építészeti-műszaki dokumentációival összefüggésben felmerülő szellemi tulajdon védelmének fontosabb intézményeiről, jelenlegi állapotáról, eszköztáráról. A helyzetelemzés tükrében a megvalósítási program felvázolja majd a jövőképet, azaz a stratégiai időszak végére elérni kívánt célállapotot. Meghatározza a jövőkép megvalósításához szükséges stratégiai intézkedések pilléreit, a beavatkozási területek és eszközök egymáshoz illeszkedő rendszerét, valamint ezek részletes megvalósítási programját.

A megvalósítási program nélkülözhetetlen eleme az eszközrendszer: a humán- és pénzügyi források azonosítása, valamint a stratégia végrehajtását, monitorozását illetően a feladatok, az indikátorok és a felelősök kijelölése.

4. A megvalósítási program kidolgozásának főbb pontjai

4.1. A megvalósítási program első szakasza

időszak: 2020. január 1. – 2020. december 31.

4.1.1. A megvalósítási programot alkotó résztvevők meghatározása

A szellemi tulajdon védelmével összefüggésben hatáskörrel rendelkező, szabályozó és koordináló állami szervek, az érdekelt kormányzati szervek, valamint a szellemi tulajdon-jogok jogosultjait képviselő iparági, szakmai érdek-képviselői szervezetek és társadalmi szereplők beazonosítása. A megvalósítási program kidolgozásához a beazonosított szereplők támogatása elengedhetetlen, mivel csak így valósulhat meg egy hatékony, a lakosság minden szegmensét elérő program.

A szereplők felkérése és meghívása a megvalósítási program szakmai műhelymunkájába.

A műhelymunka periodicitásának és helyszínének meghatározása.

4.1.2. A megvalósítási program időtávjának meghatározása

A megvalósítási programban javasoltan a 2020-2023 közötti időszakra szóló közép- és rövidtávú fejlesztési célok kerülnek kidolgozásra.

4.1.3. A megvalósítási program alapozása

4.1.3.1. Helyzetértékelés készítése szakmai műhelymunka keretén belül, konzultálva a 4.1.1. pontban meghatározott szereplőkkel, stratégiai dokumentumban rögzítve, hogy valós és pontos kép készüljön a magyarországi építészeti szerzői jogról az alábbi aspektusokból:

- erősségek, kihívások meghatározása (SWOT analízis)
- a területre ható főbb folyamatok, ok-okozati kapcsolatok vizsgálata (pl. jogsértések volumene és jellemzői); meglévő, de ki nem elégített igények feltérképezése
- a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésére rendelkezésre álló eszköztár feltárása (pl. a jogérvényesítés lehetőségei; a stratégia megvalósítása számára rendelkezésre álló intézményrendszer felmérése, a köztük lévő együttműködés vizsgálata; illetve annak áttekintése, hogy a már meglévő eszközök/szolgáltatások milyen változtatásokkal szolgálhatnak jobban a szerzői jogi jogérvényesítést.)
- stratégiában érintettek identifikálása
- meglévő (főlérendelt) stratégiák áttekintése, pl. kapcsolódás a Jedlik-tervhez

4.1.3.2. A területtel kapcsolatos legfontosabb problémák és prioritások meghatározása és elemzése a helyzetértékelés alapján.

4.1.4. A megvalósítási program célrendszerének kidolgozása

4.1.4.1. Az adott területre vonatkozó, elérendő jövőkép (átfogó cél) lefektetése, a közép és rövidtávú célok meghatározása.

4.1.4.2. Az átfogó cél eléréséhez a megvalósítási program legfőbb irányainak, a stratégiai pilléreknek a megállapítása, pl.

- szemléletformáló pillér az építészeti-műszaki alkotásokkal kapcsolatos szellemi tulajdon védelmével és a jogérvényesítéssel kapcsolatos tudatosságnövelés és szemléletformálás tájékoztatási és ismeretterjesztő tevékenységgel,
- jogtámogató pillér: a jogosultakat segítő intézkedések és eszközök áttekintése, a szükséges módosítások, illetve új eszközök és intézkedések kezdeményezése.

4.1.5. A megvalósítási program részletes tervezése

4.1.5.1. A koncepcióalkotás keretében, a jövőkép megfogalmazása során meghatározott átfogó célok lebontása részletes célkitűzésekre, és a stratégiai célok elérésére hivatott célhierarchia definiálása a stratégiai dokumentumban.

4.1.5.2. A meghatározott pillérekben belül beavatkozási területek és eszközök egymáshoz illeszkedő rendszerének meghatározása, mely alá besorolhatók az egyes célok.

4.1.5.3. A megvalósítási program ütemezése negyedéves lebontásban, táblázatos formában, rögzítése a stratégiai dokumentumban.

4.1.5.4. A célok elérése érdekében a megvalósítási program keretében meghatározott főbb eszközök bemutatása a fontosabb eszközcsoportok szerint.

4.1.5.5. Az eszközcsoportok további részletezése, mely lehetőséget ad az indikatív pénzügyi tábla kialakítására, a pénzügyi tervezésre – azaz a stratégia megvalósításához kapcsolódó költségek számbavételére.

4.1.6. Javaslattétel a beavatkozások pénzügyi háttérének finanszírozására

Forrástérkép készítése és összehangolása a pénzügyi tervvel.

4.1.7. A megvalósítás és monitoring alapelveinek meghatározása

A stratégia megvalósítása, illetve végrehajtása során fontos alapelv a prioritások pontos meghatározása, az egyes résztvevők felelősségi köreinek egzakt azonosítása, az indikátorok megszabása.

A folyamatos monitoring elengedhetetlen annak biztosításához, hogy a stratégia és a megvalósítási program végrehajtása jól haladjon, hogy az abban meghatározott lépések és egyéb intézkedések a tervezett időben megvalósulhassanak.

4.1.8. A megvalósítási program kivitelezésének koncepciója

Operatív stratégiai dokumentumban a 4.1.1. pontban meghatározott szereplőkkel konzultálva a stratégiai célok eléréséhez szükséges konkrét feladatok rögzítése, azok ütemezésének, valamint a feladatok végrehajtására megállapított határidőknek és felelősök megszabása.

4.2. A megvalósítási program második szakasza

időszak: 2021. január 1 – 2023. szeptember 30.

4.2.1. A stratégiai terv és megvalósítási program végrehajtása

A stratégiai dokumentumban rögzített beavatkozások, akciók, feladatok végrehajtása a megvalósítási program alapján.

4.2.2. Monitoring

A stratégiai dokumentum és a megvalósítási program realizálásának folyamatos nyomon követése, adott időszakonkénti dokumentálása.

A nyomon követés alapján visszacsatolás a stratégia és a megvalósítási program készítői számára, és ennek megfelelően a megvalósítási program módosítása.

4.3. A stratégia és a megvalósítási program harmadik szakasza

időszak: 2023. október 1 – 2023. december 31.

4.3.1. Értékelés

A stratégiai dokumentumban rögzített célkitűzések teljesítésének, valamint az eredmények és hatások közbenső, majd utólagos vizsgálata, értékelése.

Az értékelés alapján jelentés készítése a stratégia megalkotásában részt vett szereplők részére.

A megvalósítási program kidolgozásának főbb szakaszai		
szakasz	időtáv	tevékenység
I.	2020.01.01 – 2020.12.31.	A megvalósítási programot alkotó résztvevők meghatározása
		A megvalósítási program időtávjának meghatározása
		A megvalósítási program alapozása
		A megvalósítási program célrendszerének kidolgozása
		A megvalósítási program részletes tervezése
		Javaslattétel a beavatkozások pénzügyi hátterének finanszírozására
		A megvalósítás és monitoring alapelveinek meghatározása
		A megvalósítási program kivitelezésének koncepciója
II.	2021.01.01 – 2023.09.30.	A stratégiai terv és megvalósítási program végrehajtása
		Monitoring
III.	2023.10.01 – 2023.12. 31.	Értékelés